

загальне, а Іван Багряний розглядає світовий літературний процес загалом, намагаючися віднайти в ньому нішу для української літератури. Але при цьому наголошуємо: письменників об'єднує єдина мета – демонстрація того, що в реальних умовах жоден письменник не може дозволити собі розкоші залишатись аполітичним.

Також типологічною подібністю вважаємо те, що в питанні свободи творчості Джордж Орвелл та Іван Багряний стверджують, що вона може обмежуватися чинною політичною системою, зовнішніми економічними впливами, але її визначає передусім моральний вибір самого автора. Типологічну розбіжність вбачаємо в їх трактуванні участі митця в політичному житті: Джордж Орвелл виступає з позиції здорового егоїзму і припускає роздвоєння автора-письменника й автора-громадського діяча, а Іван Багряний пропагує цілісний, але жертвний ідеалізм із домінуванням національного складника. Там, де Джордж Орвелл орієнтується на звичайну людину й рухається шляхом від індивідуального до загальнолюдського, Іван Багряний схильний ставити загальний, зокрема національний, інтерес вище, ніж особистий.

Однак обидва письменники наголошують, що саме політична мета автора – основний чинник, що обмежує його абсолютну мистецьку свободу, але дає змогу залишитися вірним собі.

Джерела та література

1. Багряний Іван. Думки про літературу / Іван Багряний // Багряний І. Вибрані твори / упоряд., автор передм. та прим. М. Балаклицький. – К. : Смолоскип, 2006. – 687 с. – (Сер. «Розстріляне відродження»).
2. Будний В. Порівняльне літературознавство / В. Будний, М. Ільницький. – К. : Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2008. – 430 с.
3. Петрушенко В. Л. Філософія / В. Л. Петрушенко. – Львів : Магнолія, 2008. – 506 с.
4. Пунченко О. П. Основи філософії : курс лекцій / О. П. Пунченко, В. А. Стокяло. – Одеса : УДАЗ ім. О. С. Попова, 2000. – Ч. 2. – 234 с.
5. Orwell G. Writers and Leviathan [Electronic resource] / George Orwell // Politics and Letters. – Mode of access : <http://orwell.ru/index>
6. Orwell G. Why I Write [Electronic resource] / George Orwell. – Mode of access : <http://www.netcharles.com/orwell/essays/why-i-write.htm>

Кобута С. Проблема свободи автора в публицистике Джорджа Оруэлла и Ивана Багряного. В статье проанализированы особенности авторского понимания свободы творчества, а также их связь с проблемой места писателя в XX столетии. Особенное внимание уделено реализации этого понятия в публицистике писателей. Определены общие и отличительные черты интерпретации Иваном Багряным и Джорджем Оруэллом авторской свободы и ограничивающих ее факторов.

Ключевые слова: типологический подход, свобода, свобода творчества, Иван Багряный, Джордж Оруэлл, долг, патриотизм.

Kobuta S. The Problem of the Author's Freedom in Publicistics by George Orwell and Ivan Bahrjanyj. The article dwells on the peculiarities of the authors' understanding of the freedom of creation and on their connection with the problem of writer's place in the XX century. A special attention is devoted to the realization of this notion in the writers' publicistics. Similarities and differences in the interpretation of the author's freedom and its limitation factors by George Orwell and Ivan Bahrjanyj are defined.

Key words: typological approach, freedom, freedom of creation, Ivan Bahrjanyj, George Orwell, duty, patriotism.

Стаття надійшла до редколегії
10.02.2013 р.

УДК 821.161.2-3.09

Ольга Коржовська

Проблема компіляції в літописах Київської Русі

У статті досліджено проблему компіляції в літописах Київської Русі. Цей процес тлумачать як закономірний для середніх віків спосіб інтертекстуальності. Здійснено спробу виявити запозичення в літописі, розкрити їх мету та особливості сприйняття автором «чужого» тексту. Найавторитетнішим літературним джере-

лом того періоду було Святе Письмо. Середньовічній компіляції притаманна зорієнтованість на свідомість реципієнта, який, будучи людиною свого часу, впізнавав скомпільований пасаж та виявляв його мету.

Ключові слова: компіляція, літопис, літописець, Середні віки, реципієнт, літературна традиція, апокриф, інтертекстуальність, рефлексія, авторитет.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема компіляції в літописах Київської Русі в українській літературній медієвістиці на сьогодні недостатньо досліджена. У найдавніший період розвитку української літератури (епоха Київської Русі) створено пам'ятки, що належать до середньовічних зразків літератури, яким притаманні специфічні особливості авторської саморефлексії в літературній творчості. Саме такі обставини та відсутність спеціальних досліджень із цієї проблеми зумовлюють науковий інтерес та обґрунтовують **актуальність** її висвітлення.

Мета статті – дослідити проблему компіляції в літописах Київської Русі та розкрити особливості сприйняття автором «чужого» тексту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Компіляційний характер літописів не свідчить про несамостійність та неоригінальність мислення киеворуського книжника, а вказує на його свідоме ставлення до літературної традиції, одним із елементів якої була можливість запозичення «чужого» тексту з авторитетного середньовічного твору. Таке ставлення до перенесення «літературного елемента» зумовлене домінуванням авторитету над авторством.

Це явище пов'язане з тим, що прагнення до рефлексії у творчості було відсутнє та виявилось неактуальним, оскільки взірць образу автора для кожного жанру існував як традиційний, єдиний, «ідеальний».

Зважаючи на це, літературну компіляцію киеворуської доби реципієнт не розцінював як ваду. Давній автор міг скомбінувати різні тексти, і з'являвся нібито новий твір. Так здебільшого було в літописанні. Компіляція (від латин. *compilo* – грабую, краду) в Середні віки не вважалася гріхом, а була звичайною практикою в письменницькому побуті [3, с. 39]. «Копіювання» надавало авторитет літературній пам'ятці, тому читачі сприймали його як перевагу. Писання за зразком потребувало опори на ґрунтовні для Середньовіччя літературні джерела, фундаментальнішим серед яких було Святе Письмо. Тому середньовічній компіляції притаманна зорієнтованість на свідомість реципієнта, який, будучи людиною своєї доби, упізнавав «чужий» вислів та виявляв приховану мету його компіляції. Кожен художній твір оцінювали, насамперед, з погляду його відповідності «взірцевому», «традиційному», у якому постать автора була свідомо ним завуальованою, і читач оцінював її як другорядну відносно головної ролі Бога-творця.

Середньовічний автор вдавався до запозичень, щоб надати вагомості написаному, не отожднюючи себе із творцем літературного твору. Найчастіше він використовував літературний досвід попередників: звертаючися до візантійських хронік, адаптував запозичений літературний матеріал, доповнював його відомостями про розвиток рідної держави. Недоречно було б недооцінювати роль середньовічного компілятора, який не «сліпо» вдавався до переказу чи вставлення обраного літературного фрагменту, а мав на меті певну «авторитетну» для нього ідею (найчастіше державницьку чи релігійну), на яку мала «натякнути» компіляція. О. Сліпушко зазначає, що руське письменство не копіювало візантійського. Натомість воно «перетопило» в собі візантійські впливи, осмислило їх, і, відповідно, постала своєрідна візантійсько-українська стильова цілісність [8, с. 112]. На думку П. Білоуса, маючи іншу, ніж на Русі, світоглядну й естетичну основу, візантійсько-болгарський художній конгломерат об'єктивно не міг повністю прижитися на Русі: поширювали й перероблювали хронографи, житія, апокрифи, проповіді, повчання при сприянні княжої і церковної верхівки, що дбала про впровадження нового віросповідання [2, с. 51].

На мою думку, не потрібно недооцінювати суб'єктивний фактор компіляції: саме від автора залежали вибір вставок із тексту-зразка у власний текст. Компіляції Біблії зумовлені, насамперед, поширенням християнської віри та прагненням довести, що твір, у який вмонтовують священний текст, по-своєму особливий та актуальний. Середньовічну концепцію природи, яка трактувала світ як наділену вищим смыслом книгу, можна співвіднести із явищем компіляції: сприймаючи Біблію як книгу книг, сповнену Божою благодаті, реципієнт сприймає світ. Тому найчастіше вдавалися до компіляції Святого Письма як до найбільш авторитетного джерела.

Свідчення компіляції можна знайти в літописах. На типологічну схожість у зіставленні «Пісні про перлину» з легендою про євшан-зілля з Галицько-Волинського літопису вказує Н. Федорак, наго-

лосивши на схожості основних мотивів обох сюжетів (спільні елементи примусової подорожі в чужу землю царевича та хана Отрока, забуття рідного краю, звістки з отчої землі із закликом повернутися та самого повернення: «Володимеръ умерль есть. а воротися брате поиди в землю свою молви же ему моя словеса. пой же ему пѣсни Половѣцкия. оже ти не восхочеть. даи ему пухати зелья. именемъ евшанъ» [5, с. 717]. Це запозичення, можливо, було викликане невтішними для письменника особливостями епохи, якій притаманна конфліктність та нестача національного самоусвідомлення серед народу.

Наслідком компіляції можна вважати появу новели про хворобу та смерть князя Володимира Васильковича в Галицько-Волинському літописі: «сему же кто исповѣсть многыя твоя и нещаныя милостныя и дивныя щедроты. яже ко убогымъ творяше. и к сиротамъ. и к болящимъ. и ко вдовичамъ. и къ жаднымъ и ко всимъ творяше милость требующимъ» [5, с. 916]. Джерелом компіляції послугувало «Слово про Закон і Благодать», де в похвалі князеві Володимиру Святославичу йдеться про те саме, що й у Галицько-Волинському літописі: «Къ сему же кто исповѣсть многыя твоя нощныя милостыня и дневныя щедроты, яже къ убогимъ творяше, къ сиримъ, къ болящимъ, къ дѣлжнимъ, къ вдовамъ и къ всѣмъ требующимъ милости?» [9]. Метою цієї компіляції стало поширення авторитету князя Володимира Васильковича, якого шанували за грамотність та поцінювання книжної мудрості, дипломатичність та збереження миру на власних землях (усе згадане було властиве і князеві Ярославу Мудрому). У такий спосіб компіляція виступає засобом вияву поваги до мудрого правителя та рідної землі, а спільним образом стає милість та взаємодопомога.

Літописець із повагою ставиться до Георгія Амартоли, оскільки вдається до цитування його «Хроніки» у власному творі: «Глаголетъ Георгии в лѣтописьцѣ. ибо комуждо языку. овѣмъ законъ исписанъ есть. другимъ же обычая. зане незаконнымъ очьствиемъ мнится. о нихъ же пѣрвое Сирии живущии на конѣцъ земля. законъ имуть отць своих. и обычая. не любодѣяти. ни прѣлюбодѣяти. ни красти ни клеветати. ли оубити. ли зло дѣяти все» [5, с. 10]. На думку П. Білоуса, розповідь про «закони предків» (полян, древлян, радимичів, в'ятичів, сіверян), імовірно, нав'язана вчитаними рядками із «Хроніки» Амартоли (на джерело вказує сам літописець) [4, с. 29]. Літописець використовує перекладну пам'ятку для відтворення історії власного народу.

Завдяки компіляції середньовічний автор здійснив спробу відтворити історію поширення християнської віри, звернути увагу на її світовий авторитет, вплинути на релігійну свідомість реципієнта, переконавши його в істинності християнського вчення: «Михаиль цесарь изыде с вои берегом. и моремъ на Болгары. Болгар же увидѣвше. не могоша стати противу. креститися просиша. покорятися Грѣком. цесарь же крести князя ихъ. и бояры вся. и миръ сѣтвори съ Болгары» [5, с. 14].

Фрагмент про греко-руські відносини в тексті літопису скомпільовано, можливо, щоб довести потребу налагодження мирних відносин між державами: «Руссции они же ркоша тако глаголять князь нашъ. хочю имѣти любовь съ царемъ Грѣцкымъ И свѣршену. прочая вся лѣта. цесарь же рад бывъ. повелѣ письцо писати на харотью. вся рѣци Святослави. и начаша глаголети сли вся рѣчи. и нача писецъ писати. глаголя сице равно другаго свѣщания. бившаго при Стослав. велицѣмъ князи Русѣмъ. и при Свѣнгельдѣ. писано при Феофилѣ» [5, с. 61]. Відповідно до згаданої угоди, відсутність упродовж певного часу мирних відносин між державами розглядається як прояв зла, а їх налагодження – необхідна умова подолання ворожнечі.

Узявши за загальну сюжетну канву оповідь про місіонерську діяльність апостола Андрія, літописець розробив тему «києвоцентризму», по суті, підготував ґрунт для уславлення Києва як «матері городів руських» [4, с. 27]. Так, у літописі записано: «и завтра вѣставъ рече к сущимъ с нимъ ученикомъ. видите горы сия. яко на сихъ горахъ вѣсияеть благодать Божия. имать и городъ великъ быти. и церкви многы имать Богъ въздвигнути. и вшедѣ на горы сиа и благослави я. и постави крестъ. и помолився Богу. и слѣзе съ горы сея. идеже послѣже бысть Києвъ. и поиде по Днѣпру горѣ» [5, с. 8].

Переказ про подорож Андрія містить алюзію незалежності Києва та Руської землі від Візантії. Можна припускати, що це оповідання виникло тоді, коли було створено «Слово про Закон і Благодать» Іларіона (30-ті рр. XI ст.), котрий першим із митців слова глорифікує ідею самостійності Руської держави та руської церкви [4, с. 28]. Не випадково автор використовує легенду, у якій йдеться про обране Всевишнім місце для Києва: «Якоже рекоша. Андрѣю учащю в Синонопии. пришедшо

ему в Корсунь. увидѣ яко ис Корьсуня близъ устьѣ Днѣпрьское и всхотѣ поити в Римь. и приде въ устьѣ Днепрьское и отолѣ поиде по Днѣпру горѣ. и по приключаю. приде и ста подѣ горами на березѣ» [5, с. 7]. Як стверджує О. Сліпущко, Нестор виступав не просто хроністом-компілятором, що мав на меті об'єднати матеріал, а був справжнім істориком, котрий його осмислював [7, с. 42].

Уведення літописцем до «Повісті временних літ» образу філософа з його розповіддю про християнську віру та викладом основних моментів священної історії князеві Володимирі повинно було остаточно утвердити авторитет релігії на території Київської Русі. Ця розповідь – поєднання апокрифічних легенд та цитування Святого Письма. Автор літопису, не вказуючи на джерело обраних книжних елементів, міг вдатися до їх компіляції: «бѣ же имя противнику Сатанаиль. в неже мѣсто постави старѣшину Михаила. сатана же грѣшивъ помысла своего. и опадѣ славы пѣрвыя. наречеся противникъ Богу» [5, с. 76].

Деякі фрагменти, скопійовані літописцем, – водночас застереженням для реципієнта, оскільки в них звернено увагу на значення людського непослуху перед Богом: «и насади Бог рай на вѣстоци въ Сдемѣ. и введеи Бог ту человекъ егоже созда. и заповѣда ему о древа всякого ясти. от древа же єдино не ясти. иже єсть разумѣти злу и добру. и бѣ Адамъ в рай. и видяше Бога и славяше. єгда ангели славяху Бога. и онъ с ними» [5, с. 76] або «изгнана Господь Богъ Адама из рая. и сѣде прямо раю плачася и дѣлая землю. и порадовася сатана о проклатъи земля. се на ны пѣрвое падение горькыи овѣтъ. опадения ангельскаго житья» [5, с. 77]. Компілювання сюжетів такого змісту сприяє поширенню нової віри та спонукає людину прихильно ставитися до неї.

Співіснування впродовж тривалого часу двох вір (старої і нової) зумовило неодноразову вказівку середньовічного автора на оманливість старої віри – язичництва – у скопійованому фрагменті: «По семъ же дьяволъ в болша прелщения вѣвѣрже человекы. и начаша кумиры творить. ови древяныя и мѣдяныя. а друзии мороморяны. златы и сребряны. и кланяхуться имъ. и привожаху сыны своя. и дщери своя. и закалаху предъ ними. и бѣ вся земля осквѣрнена. и начальникъ же бяше кумиротворению. Серухъ. творяше бо кумиры въ имена мерѣтвыхъ человекъ. бывшимъ овѣмъ цесаремъ. другомъ храбрымъ. и волхвомъ. и женамъ прелюбодѣицамъ» [5, с. 79–80].

Компіляція апокрифічного джерела використана, щоб сприяти поширенню нової віри: «по сихъ же лѣтѣхъ. възмогша люде Жидовьстии умножишася. и насиляхуть им. Єгуптяне работою. в си же времена родися Моисѣи в Жидехъ. и рѣша вольтви Єгупетьстии цесарю. яко родилься єсть дѣтищъ въ Жидохъ. иже хоцетъ погубити Єгупеть» [5, с. 82] або «Моисѣи же хапаяся за шию цесареву. срони вѣнѣць съ главы цесаревы. и попра и. видѣвъ же волхвъ. рече цесареву о цесарю погуби отроча се. аще ли не погубиши. имаєть погубити весь Єгупетъ» [5, с. 82]. Та не послухав його цар, а ще повелів не погубляти «дітей жидівських». Запозичивши з апокрифу фрагмент, літописець намагається пояснити потребу пізнання християнської істини: «Моисѣи же уби Єгупьтанина. бѣжа изъ Єгупта. и приде в землю Мадямьску. и ходя по пустыни. научися от ангела Гавриила. о бытїи всего мира. и о пѣрвѣмъ человекѣ. и яже суть была по немъ. и по потопѣ. и о смѣшении языкъ. аще кто колико лѣтъ бяше былъ. и звѣсноє хоженіє. и число земельную мѣру. и всяку мудрость» [5, с. 82].

Переказаний фрагмент про пророків використано для доведення істинності християнської віри та потреби послуху перед Богом: «І став бог посилати до них пророків. Пророки ж стали осуджувати їх за беззаконня їхні і за служіння кумирам, а вони стали побивати пророків, які їх осуджували. І розгнівався Бог на Ізраїля вельми, сказав: “и рече отрину от себе и призову ины люд иже мене послушают. и аще сѣгрѣшат не помяну сѣгрѣшения ихъ. и нача посылати пророкы глаголя. прорѣчаите о отвѣрженїи Жидовьстѣ. и о призванїи стран”» [5, с. 86].

Розповідь про чаклунів автор уміщує в текст літопису, щоб показати гріховність чаклунства та істинність Божого слова: «В то же время. приключиса прити от Святослава дань ємлющю. Яневи сыну Вышатины. и повѣдаша ему Бѣлоозерьци. яко два кудесника избила многы жены. По Волъзѣ и по Шькснѣ. и пришла єсть сѣмо» [5, с. 166] або «Яневи же идущю домовъ. въ другую ноцъ. медвѣдъ влѣзь оугрызъ я. и снѣде кудеснику. и тако погубнуста. научениємъ дьяволимъ. инѣмъ вѣдуща и гадающа. а своя пагубы не вѣдуща» [5, с. 169].

Компіляція уривків тексту «Слова про Закон і Благодать» наявна в Галицько-Волинському літописі та застосована для возвеличення літописцем князя Володимира Васильковича. У літописному тексті є перефразоване звертання до князя Володимира: «радися учителю нашъ. и наставниче благовѣрѣя. Ты правдою бѣ оболченъ крѣпостю препоясанъ. и милостнею яко гривною утварю златою оукрасоуся. истиною обить. смысломъ вѣнчанъ. ты бѣ о честная главо нагимъ одѣние. ты бѣ. алчюшимъ корѣмля. и жажючимъ во вѣртѣпѣ оглашение. вдовицамъ помощникъ. и страньнымъ покоище. беспокровнымъ покровъ обидимымъ заступникъ убогимъ обатѣние страненъ приимникъ. имже благовернымъ дѣломъ. инѣмъ возмѣздѣ. приемля на нбсѣхъ. благая. яже уготова Богъ любящимъ Отца Б и Сына и Святого Духа» [5, с. 926].

Схожість частин літопису зі «Словом про Закон і Благодать» доводить текст Іларіона: «Радуйся, учителю нашъ и наставниче благовѣрию! Ты правдою бѣ облѣченъ, крѣпостию прѣпоясанъ, истиною обутъ, съмысломъ вѣнчанъ и милостынею яко гривною и утварю златою красуся. Ты бѣ, о честная главо, нагимъ одѣние, ты бѣ алчньнымъ кѣрмитель, ты бѣ жаждющимъ утробѣ ухлаждение, ты бѣ вдовицамъ помощник, ты бѣ страньнымъ покоище, ты бѣ бескровнымъ покровъ, ты бѣ обидимымъ заступникъ, убогимъ обогащение» [9]. Вибір джерела для компіляції пояснюють однаковим ставленням авторів до Володимира Васильовича та Ярослава Мудрого як до авторитетних князів та шанованих книжників того часу. Суголосність ідей щодо мудрості правителя сприяла запозиченню згаданого фрагменту.

Окрім того, у «Слові про Закон і Благодать» Іларіона наявне звертання до князя Володимира Великого: «Въстани, о честная главо, от гроба твоего! Въстани, отряси сонъ! Нѣси бо умерль, нѣ спиши до обѣщааго вѣмъ вѣстания. Въстани, нѣси умерль! Нѣсть бо ти лѣпо умрѣти, вѣровавшу въ Христа, живота всему миру. Отряси сонъ, възведи очи, да видиши, каковая ты чѣсти Господь тамо съподобивъ, и на земли не беспамятна оставилъ сыномъ твоимъ» [9]. У літописі йдеться про те, що й у «Слові»: «востани от гроба твоего о честная главо востани отряси сонъ нѣси бо умерль но спишь обѣщааго востания. востани ниси бо вмерль. нѣсть бо ти умерети лѣпо вѣровавшоу во Христа всему миру живодавча. отряси сонъ възведи очи да видиши каковая ты чѣсти Господь тамо сподоби» [5, с. 924]. Мета цієї компіляції – прославити князя як мудрого правителя та християнина.

Висновки. Зважаючи на літературні тенденції свого часу, середньовічний автор відтворював у літописі події, що відбувалися навколо, але по-своєму міг зреагувати на державницькі чи релігійні зміни, дотримувався певних поглядів. Відповідно до цього обирав авторитетний для нього та його доби літературний матеріал, який доповнював власними міркуваннями та ідеями. Компіляцію розцінювали як звичайний літературний прийом, поширенню якого сприяла літературна традиція.

Середньовічний автор використовував «спільний» текст, пристосовував до власного тексту, орієнтувався на свідомість освіченого реципієнта, який був здатен розпізнати прихований зміст написаного.

Джерела та література

1. Біблія: Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена (988–1988). [Ювілейне вид.]. – К. : Вид-во Місій. Т-ва «Нове життя Україна»; «Кемпус Крусейд фор Крайст», 1992. – 2535 с.
2. Білоус П. Актуальні питання української літературної медієвістики / П. Білоус. – Житомир : [б. в.], 2009. – 248 с.
3. Білоус П. Давня українська література в школі : навч. матеріали / П. Білоус. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 208 с.
4. Білоус П. Давньоукраїнська література і фольклор: проблема художнього коду / П. Білоус. – Житомир : [б. в.], 2006. – 110 с.
5. Полное собрание русских лѣтописей. – Изданное по Высочайшему повелѣнію Императорскою Археологическою Коммиссією. Т. 2. Ипатьевская лѣтопись. – Изд. 2-е. – СПб. : Тип. М. А. Александрова, 1908. – 938 с.
6. Приселков М. История русского летописания XI–XV вв. [Электронный ресурс] / М. Приселков. – Режим доступа : <http://rusarch.ru/priselkov1.htm>
7. Сліпушко О. Образ автора у літературі Києворуської держави (XI – перша половина XIII ст.) : навч. посіб. / О. Сліпушко. – К. : [б. в.], 2009. – 144 с.
8. Сліпушко О. Софія Київська. Українська література Середньовіччя : доба Київської Русі (X–XIII століття) / О. Сліпушко. – К. : Аконіт, 2002. – 399 с.

9. Слово о Законе и Благодати митрополита Илариона [Электронный ресурс] // Электр. публикации Ин-та рус. лит. (Пушкинского Дома) РАН. – (Б-ка лит. Древней Руси). – Т. 1 / подгот. текста и коммент. А. М. Молдована ; пер. диакона Андрея Юрченка. – Режим доступа : <http://www.pushkinskiydom.ru/Default.aspx?tabid=4868>
10. Федорак Н. Поетика Галицько-Волинського літопису / Н. Федорак. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – 262 с.

Коржовская О. Проблема компиляции в летописях Киевской Руси. В статье исследуется проблема компиляции в летописях Киевской Руси. Компиляцию толкуют как закономерный для средних веков способ интертекстуальности. Осуществлено попытку выявить заимствование в летописи, раскрыть их цель и особенности восприятия автором «чужого» текста. Самым авторитетным литературным источником того периода была Библия. Средневековой компиляции присущая ориентация на сознание реципиента, который, будучи человеком своего времени, распознавал скомпилированный пассаж и выявлял его цель.

Ключевые слова: компиляция, летопись, летописец, Средние века, реципиент, литературная традиция, апокриф, интертекстуальность, рефлексия, авторитет.

Korzhovska O. Problem of Compilation in Chronicles of Kievan Rus. In article the compilation problem in chronicles of Kievan Rus is investigated. Compilation is interpreted as natural for the Middle Ages as a way of an intertextuality. Attempt to reveal borrowing in the chronicle, to open their purpose and features of perception by author of «someone else's» text is carried out. Bible was the most authoritative medieval reference. Medieval compilation is characterized of orientation to consciousness of the recipient who, being the person of the time, capable to distinguish the compiled passage and to reveal the purpose of its compilation.

Key words: compilation, chronicle, chronicler, Middle Ages, recipient, literary tradition, apocryphal story, intertextuality, reflection, authority.

Стаття надійшла до редколегії
24.01.2013 р.

УДК 81'25

Світлана Кравченко

Художній переклад як діалог культур: семантично-експресивна співвідносність лексичних еквівалентів у польських перекладах української поезії (на матеріалі часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński»)

У статті авторка розглядає специфіку творчості перекладача поезії, яка виявляється в пошуку адекватних лексичних відповідників для точної передачі змісту оригіналу. Здійснено порівняльний аналіз деяких поезій Тараса Шевченка й Івана Франка та їх польських інтерпретацій. Показано наявність подібних лексичних елементів у споріднених слов'янських мовах, які надають можливість у деяких випадках створення дослівних перекладів. Висвітлено труднощі відтворення історичного контексту та індивідуальних властивостей оригінального тексту.

Ключові слова: споріднені мови, оригінал, художній переклад, лексичні еквіваленти, контекст, історичні реалії, індивідуальні властивості, граматичні відповідники, діалог.

Постановка наукової проблеми та її значення. Варшавський часопис «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (1932–1938 pp.) одним із перших серед польських часописів ХХ ст. культурного спрямування поряд із холмським місячником «Камена» почав активно ознайомлювати читачів з українською поезією, залучивши до співпраці перекладачів. Про польську рецепцію української поезії в часописах міжвоєнної і в бюлетені зокрема вже йшлося в таких публікаціях, як «Польсько-український культурний діалог на шпальтах газети «Wiadomości Literackie» (Варшава, 1924–1939)» (2006), «Літературний місячник «Камена» як речник культурного зближення слов'янських народів» (2007), «Українська поезія на сторінках польської літературної преси міжвоєнної: погляди, переклади, критика» (2008), «Польська публіцистика 20–30-х років ХХ ст. про творчість Тараса Шевченка» (2008), «Польські інтерпретації української поезії на сторінках часопису «Камена» (Хелм, 1933–1939)» (2008), «Літературний вектор міжнародного діалогу на шпальтах часопису «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (Варшава, 1932–1938)» (2011), «Dialog kultur na łamach czasopisma «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (Warszawa,